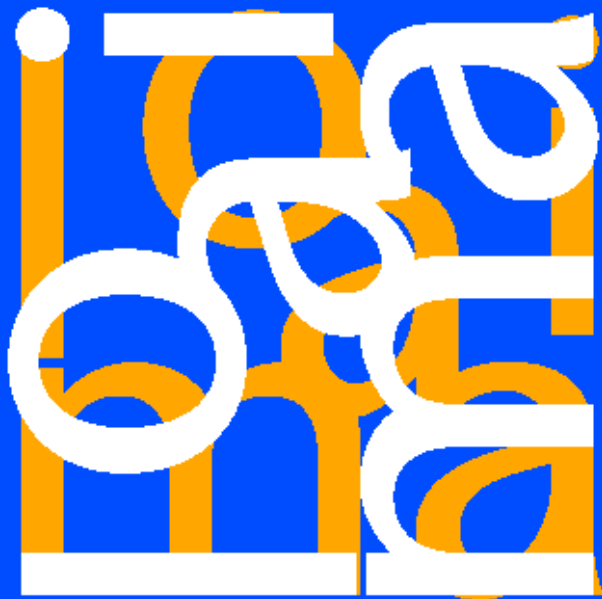


Loimaan kaupunki

Esi- ja perusopetuksen yh- denvertaisuus- ja tasa- arvosuunnitelma 2017

Koulutuslautakunta 14.12.2016/ Liite 3



Sisältö

1. Johdanto... 3
2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus... 5
 - 2.1. Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet... 5
 - 2.2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö... 7
3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kouluissa ja opetuksessa... 8
 - 3.1. Opetuksen järjestäminen... 8
 - 3.2. Sukupuolitietoisuus opetuksessa... 10
 - 3.3. Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali... 10
 - 3.4. Sukupuolitietoinen ohjaus... 11
 - 3.5. Opintosuoritusten arviointi... 11
 - 3.6. Elämänkatsomus, vakaumus ja mielipide... 12
 - 3.7. Etninen tausta, kansallisuus ja kieli... 12
 - 3.8. Seksuaalinen suuntautuminen... 13
 - 3.9. Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy... 13
 - 3.10. Vammaisuus ja terveydentila...14
4. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy... 14
 - 4.1. Puhutaan... 14
 - 4.2. Esiopetus... 15
 - 4.3. Alkuopetus... 15
 - 4.4. Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6... 15
 - 4.5. Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9... 16
 - 4.6. Sukupuoli- ja tasa-arvotietoisuus kaikessa oppilaitoksen toiminnassa... 17
5. Toiminta syrjintä- ja häirintätilanteissa... 17
6. Ohjeet oppilaitoksille... 19
7. Lähteet ja lisätietoa... 21

1. Johdanto

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta velvoittaa koulu- ja oppilaitoksia laatimaan tasa-arvosuunnitelman myös perusopetusta antavissa oppilaitoksissa. Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että kouluilla ja oppilaitoksilla pitää olla suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja että kouluissa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvon edistäminen kouluissa tarkoittaa sitä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan tasapuolisesti ja syrjimättömästi koulupäivän kaikissa tilanteissa. Koulussa laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulun arjessa. Tavoitteena on myös, että tulevaisuudessa naiset ja miehet jakautuisivat eri tehtäväta-soille ja eri ammatteihin nykyistä tasaisemmin kykyjensä ja taipumustensa mukaan.

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 §).

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 6 c §).

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmiten sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa oppilaitoksessa ei saa esiintyä syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, tasa-arvolaki ja työlainsäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltä eri elämänalueilla.

Tasa-arvon edistämisessä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Kun kaikkien osaamista ja työtä arvostetaan oikeudenmukaisesti, edistää se oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä.

Tavoitteena on tasa-arvoinen, yhteistyökykyinen sekä tuloksekas työympäristö, jossa tasa-arvo on osa koko toimintakulttuuria. Tasa-arvon edistäminen on kaikkien oppilaitoksen jäsenten velvollisuus. Erityisesti johdon ja henkilökunnan sitoutuminen tasa-arvoa edistäviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on tärkeää. Tasa-arvosuunnitelman perimmäinen tarkoitus on, että tasa-arvoajatus ja – tavoite saataisiin luontevasti sisällytettyä kaikkeen oppilaitoksen toimintaan.

Oppilaitoksen toiminnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi keskeisiä kehittämisalueita ovat

- syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen
- osallisuuden lisääminen

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vaikeuttaviin asenteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Syrjivät asenteet ovat usein tiedostamattomia ja syrjivät rakenteet vaikeasti havaittavissa. Ilman asenteellisia muutoksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tehtävät toimenpiteet jäävät vaikutukseltaan pinnallisiksi ja lyhytkestoisiksi.

Tämä suunnitelma toimii pohjana Loimaan kaupungin oppilaitosten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Suunnitelma päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään kolmen vuoden välein. Tätä suunnitelmaa täydentää Loimaan kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma. Yksikkökohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat sisältyvät esi- ja perusopetuksen lukuvuosisuunnitelmiin.

2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus

2.1. Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseä vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain mukaan:

- 1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);
- 2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä);
- 3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);
- 4) ohjetta tai käskyä syrjiä.

Etninen syrjintä on ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää voi olla myös erilaiseen asemaan asettaminen henkilön uskonnon tai kansalaisuuden perusteella.

Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esim. vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää. Positiivisen erityiskohtelun on oltava tavoitteisiin nähden oikeasuhtaista.

Suppeassa oikeudellisessa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan määräaikaiseksi suunniteltuja rekrytointiin, uralla etenemiseen ja oppilasvalintoihin liittyviä toimenpiteitä, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osuutta työpaikoilla, eri henkilöstöryhmissä ja oppilaitoksissa.

Laajemmassa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteilla. Esimerkiksi romanilasten koulunkäyntiä tukevat erityisjärjestelyt sekä tulkkauksen ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat tällaisia toimenpiteitä. Tässä tapauksessa voidaan puhua myös asiakaslähtöisestä palveluiden kehittämisestä.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti.

muiden kanssa. Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

2.2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014) 5a §

5 § (30.12.2014/1329)

Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

5a § (30.12.2014/1329)

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

1. selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta
2. tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi
3. arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- ja opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Oppilaitoksen yhdenvertaisuussuunnitelmassa voi olla aiheellista käsitellä esimerkiksi opetuksessa käytettävien materiaalien asianmukaisuutta moniarvoisessa yhteiskunnassa, syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tarpeiden huomioon ottamista opetuksen järjestämisessä, kiusaamiseen ja häirintään puuttumista sekä mahdollisten syrjivien tapojen, asenteiden ja käytäntöjen tunnistamista ja poistamista. Suunnitelmaan on luontevaa sisällyttää myös arvio yhdenvertaisuuden toteutumisesta sekä kuvaus mahdollisista aikaisemmin toteutetuista toimenpiteistä.

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kouluissa ja opetuksessa

3.1. Opetuksen järjestäminen

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä.

Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.

Opetuksen tulee olla sukupuolittietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan. Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Loimaan kaupungin perusopetuksen kouluissa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, varmistetaan, että kaikilla oppilaille on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilaalla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon palveluiden tulee

olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, missä koulussa oppilas opiskelee.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluissa noudatetaan KiVa – koulu ohjelmaa. Ohjelma tarjoaa koulun henkilökunnalle tietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta sekä pyrkii sitouttamaan kaikki koulun aikuiset kiusaamisen vastaiseen työhön. Sen avulla varmistetaan, että kouluissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita, jotka eivät kiusaa muita. Kouluissa toteutetaan myös säännöllisesti kiusaamiskyselyt (esim. Kiva – koulu).

Koulun aikuisten toiminnassa otetaan huomioon oppilaan edun ensisijaisuus, oppilaan oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä oppilaan näkemysten kunnioittaminen.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisenäsiteivisyys eli tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Opiskeluolot järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat sekä tytöille että pojille. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei toisinaan etenkin poikien keskuudessa havaittava hyvän menestyksen väheksyminen johtaisi poikien alisuoriutumiseen. Molempia sukupuolia tulee kannustaa löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

3.2. Sukupuolietoisuus opetuksessa

Oppilaan sukupuoli vaikuttaa helposti siihen, miten häntä kasvatetaan ja millaisia kuvia ja malleja sukupuolesta hänelle tarjotaan. Opettajien tulee tiedostaa stereotyyppiset sukupuolikäsitteet, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä, miten oppilas kohdataan yksilönä.

Sukupuolietoisuus on hyvän opetuksen tunnuspiirre. Sukupuolietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Sukupuolietoisessa opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa. Sukupuolietoisessa opetuksessa opettaja tiedostaa käsityksensä sukupuolesta ja sukupuolen moninaisuudesta.

3.3. Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali

Oppikirjoilla ja oppimateriaaleilla on merkittävä vaikutus käsitteisiin sukupuolesta, sukupuolirooleista ja eri sukupuolta olevien ihmisten tehtävistä yhteiskunnassa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat tasa-arvoa edistävien

oppimateriaalien valintaan. Oppimateriaalien tapaan rakentaa sukupuolta tulee suhtautua kriittisesti, sillä edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka jossain määrin toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita ja täten ylläpitävät sukupuoleen perustuvaa segregatiota.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai etnisiä vähemmistöjä ei ole esillä oppimateriaaleissa muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällöin vähemmistöt jäävät ulkopuolisiksi, "toisiksi", eivätkä rakennu olennaiseksi osaksi ihmiskuvan moninaisuutta. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

3.4. Sukupuolitietoinen ohjaus

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä tietoisesti tai tiedostamattaan oppilaita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Sukupuolitietoisesta ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi.

Sukupuolitietoisessa ohjauksessa oppilaita tuetaan ja rohkaistaan luokka- ja ryhmämuotoisen ohjauksen menetelmin tarkastelemaan työelämää, elinkeinorakennetta sekä ammattialoja monipuolisesti ja kriittisesti. Sukupuolten välinen eriarvoisuus on nostettava näkyviin, jotta tasa-arvoisuutta voidaan lisätä. On tärkeää ottaa huomioon kaveripiirin merkitys ja tiedostaa, että oppilaan voi olla vaikeaa tehdä vertaisryhmästään poikkeavia valintoja.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa liikutaan oppilaan persoonallisella alueella, mikä edellyttää ohjaajalta erityistä herkkyyttä tunnistaa oppilaan identiteettiä ja arvoihin liittyviä pohdintoja ja niiden merkityksiä oppilaan tulevaisuutta koskevassa päätöksenteossa ja valinnoissa.

3.5. Opintosuoritusten arviointi

Arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille ja huoltajille. Oppilaan ikä huomioon ottaen oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Perusopetuksen päättöarviointi annetaan yhdenvertaisin perustein.

Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta perusopetuksen arviointikulttuurin keskeisiä piirteitä ovat oikeudenmukaisuus ja eettisyys. Arviointipalautetta antaessaan opettajan on tärkeää ottaa huomioon tasapuolisuus. Oppilaan sukupuoli ei saa vaikuttaa arviointiin. Olettamukset eri sukupuolille tyypillisistä työskentely- ja käyttäytymismalleista voivat helposti vinouttaa arviointia. Sukupuolitietoinen arviointi tarkoittaa, että arviointi on tasapuolista, eikä perustu oppilaan sukupuoleen tai sukupuoleen liitettyihin stereotypioihin.

3.6. Elämänkatsomus, vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleminen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämänkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Loimaan kaupungin oppilaitoksissa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja -arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

3.7. Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Pyritään huolehtimaan tulkkipalveluista, jotta esimerkiksi oppilaitoksen ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä riippumatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pi-

detään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

3.8. Seksuaalinen suuntautuminen

Loimaan kaupungin oppilaitoksissa moninaiselle sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehitykselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetusta.

3.9. Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys

Kaikkien Loimaan kaupungin oppilaitoksissa opiskelevien ja työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää, ei henkistä eikä fyysistä suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan.

Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta opettajalle tai esimiehelle. Tiedon saatuaan

oppilaitoksen henkilöstö ryhtyy poistamaan ongelmaa käytävissään olevin keinoin. Toimenpiteet valitaan tapauskohtaisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

3.10. Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Oppilaitoksissa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan toimipaikkaan, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa.

Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikea vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon.

4. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy

Loimaan kaupungin esi- ja perusopetuksessa sitoudutaan edistämään tasa-arvoa ja ehkäisemään syrjintää eri koulutasoilla lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tyttöjä ja poikia tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä, ei sukupuolensa, perusteella.

4.1. Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide on puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta ja niiden pohtimista yhteisesti.

Oppilaitoksen kaikkia käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

4.2. Esiopetus

Esiopetuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvotyössä lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Työyhteisön tulee pohtia omia sukupuolta koskevia asenteitaan sekä sitä, miten ne näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Oppimisen alkumetreillä vanhempien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Miten tuetaan sukupuolten välisiä ystävyyssuhteita?
- Miten sukupuoli otetaan huomioon leikeissä?
- Miten toimia tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti?

4.3. Alkuopetus

Vuosiluokat 1 - 2 ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa, jolloin oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaan rakentaessa omaa sukupuoli-identiteettiään ymmärtävä ja moninaisuuteen myönteisesti suhtautuva opettaja on avainasemassa. Oppilaita opetetaan tunnistamaan sukupuoleen liittyviä odotuksia ja luuloja ja heitä autetaan ymmärtämään, että heidän ei tarvitse rajoittaa omaa toimintaansa niiden mukaan. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja sukupuolen moninaisuus tulee ottaa huomioon oppiainekohtaisesti opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Onko tilanteita, joissa ryhmäjako sukupuolen perusteella on ehdottoman tarpeen?
- Miten kannustetaan oppilaita itsenäisiin ja rohkeisiin valintoihin?
- Kasvaako kaikista tytöistä naisia ja pojista miehiä?

4.4. Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6

Vuosiluokat 3 – 6 ovat otollista aikaa vahvistaa oppilaan tasa-arvo-osaamista. Ko. vuosiluokat ovat oppijana kehittymisen aikaa ja oppilaat tulevat entistä tietoisemmiksi omasta sukupuoli-identiteetistään. Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten tasa-arvoa edistävää yhteisöä. Tätä tuetaan ottamalla esiin epätasa-arvon kokemuksia ja tekemällä niiden

pohjalta muutoksia toimintatapoihin. Oppilaat oppivat arvioimaan, kohdellaanko tyttöjä ja poikia yhdenvertaisesti.

Oppilaan tulisi myös pystyä pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä tarvittaessa muuttamaan sitä. Opettaja puuttuu oppilaiden keskinäiseen epätasa-arvoiseen käyttäytymiseen. Sukupuolittunutta kiusaamista ja häirintää voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla tunnistamaan sitä omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä opettelemalla vastustamaan vertaispainetta. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja sukupuolen moninaisuus tulee ottaa huomioon oppiainekohtaisesti opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Millaista sukupuolikuvastoa oppimateriaalit sisältävät?
- Saavatko tytöt yhtä paljon puheenvuoroja kuin pojat?
- Miten tuen oppilasta, joka ei identifioitu vain yhteen sukupuoleen?

4.5. Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9

Jokainen opettaja ohjaa oppilaita sukupuolten tasa-arvoon omassa oppiaineessaan ja kouluyhteisön kaikessa toiminnassa.

Useimmilla oppilailla on jo käsitys sukupuoli-identiteetistään, mutta se voi vielä muuttua. Perinteiset stereotypiat rajoittavat sukupuolen ilmaisua. Oppilaiden tulisi osata tunnistaa sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä ja tietää, ettei se ole kohteen syytä, ja että tilanteeseen voi saada apua. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy kiusaamista, seksuaalista häirintää, sukupuoleen perustuvaa häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää.

Segregaation tietoinen vähentäminen ja perinteisten sukupuolirajojen ylittämisen tukeminen opiskelu- ja ammattivalinnoissa on erityisen tärkeää vuosiluokilla 7 – 9. On tärkeää, että perusopetuksen oppilaat osaavat tarkastella ammatteihin ja aloihin liittyviä stereotypioita kriittisesti. Oppilaita rohkaistaan tekemään opintoihin ja työhön liittyvät valintansa perustellusti omista lähtökohdistaan. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja sukupuolen moninaisuus tulee ottaa huomioon oppiainekohtaisesti opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kysymyksiä, joita opettajien kannattaa pohtia:

- Mitä erityistä sukupuoli- ja tasa-arvotietoisuus tarkoittaa omassa oppiaineessani?
- Miten voi rohkaista oppilaita tekemään epätyypillinen koulutusalan tai ammatin valinta?
- Kasvaako oppilaistani tasa-arvotoimijoita?

4.6. Sukupuoli- ja tasa-arvotietoisuus kaikessa oppilaitoksen toiminnassa

Sukupuolitietoisessa ja tasa-arvoisessa oppilaitoksessa jokainen oppilas on osa yhteisöä omana ainutlaatuisena itsenään. Oppilaiden osallisuus on keskeinen osa suomalaisen oppilaitoksen toimintakulttuuria ja opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että oppilailla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaitoksen täytyy varmistaa, että oppilaat voivat olla mukana vaikuttamassa ilman pelkoa syrjinnästä.

Tasa-arvoisessa oppilaitoksessa jokaisen oppilaan oikeus oppimiseen ja hyvinvointiin toteutuu. Tyttöjen ja poikien osaamisessa, kehityksellisten ongelmien esiintyvyydessä ja hyvinvointiprofiilissa on eroja, jotka on perusteltua ottaa huomioon opiskeluhuollon sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelussa.

Sukupuolitietoisessa oppilaitoksessa yhteistyö huoltajien kanssa on avointa ja kannustavaa. Yhteistyössä otetaan huomioon molemmat huoltajat ja erilaiset perheet. Vanhempainilloissa ja muissa tapaamisissa huoltajien kanssa keskustellaan myös tasa-arvoasioista, jotta koti ja oppilaitos voivat yhdessä tukea oppilasta hänen yksilöllisen oppimispolkunsa rakentamisessa.

Sukupuolitietoisuus varmistetaan myös oppilaitoksen muussa toiminnassa, esimerkiksi kerhotoiminnassa, ruokailussa, välitunneilla, päivänavauksissa, opintoretkissä ja juhlissa. Käytännössä sukupuolitietoisuus ilmenee mm. tehtävien ja roolien jaossa sekä aineistojen ja ohjelmien valinnassa.

5. Toiminta syrjintä- ja häirintätilanteissa

Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- jokaisessa luokassa keskustellaan häirintään liittyvistä asioista
- erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen kouluun
- kouluilla on kiusaamistapausten käsittelyyn selkeät toimintaohjeet (esim. KiVa – koulu ohjelma)

Häirintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku
- Kirjataan tapahtumat
- Järjestetään osapuolten kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä
- Sovitaan seurannasta
- Ilmoitetaan asiasta vakavuusasteen mukaan huoltajalle, oppilaitoksen opiskeluhuoltohenkilöstölle, koulukuraattorille jne.
- Suoritetaan mahdolliset rankaisutoimet
- Opiskeluhuolto huolehtii, että sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen. Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö, päätetään yhteisistä toimintatavoista
- Seurataan, toistuuko tilanne
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat tulemaan selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

Erityistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

- Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.
- Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita, ettet hyväksy sitä. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle tai esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.
- Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulutovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä, osoita, että välität.

6. Ohjeet oppilaitoksille

Loimaan kaupungissa oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisältyy esi- ja perusopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan.

Tasa-arvotyössä tulee kiinnittää erityistä huomiota

- opetuksen järjestämiseen
- oppimiseroihin
- opintosuoritusten arviointiin
- sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen

Tasa-arvosuunnittelu on jatkuva prosessi, joka tehdään koko toimipaikan yhteistyönä. Suunnittelussa ovat seuraavat vaiheet

- tasa-arvotilanteen selvittäminen
- toimenpiteiden valinta
- kirjaaminen tai muu dokumentointi
- hyväksyminen
- tiedottaminen
- toimeenpano
- arviointi ja seuranta

Oppilaitoksen tulee aktiivisesti arvioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Oppilaiden tulee osallistua oppilaitoksessa tehtävään suunnitelmalliseen työhön lasten ikä ja kehitys huomioiden. Kunkin oppilaitoksen velvollisuus on selvittää, miten oppilaat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa koulussaan. Kartoitus oppilaitoksen todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi tehdään oppilaiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa kahden vuoden välein.

Kartoituksessa kysytään esimerkiksi vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä, toiveista ja kehittämisideoista tasa-arvon edistämiseksi sekä aikaisempien tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista. Tasa-arvokysymyksiä on hyvä käsitellä myös oppitunneilla tai teemapäivän puitteissa.

Oppilaitoksessa tehdyn kartoituksen perusteella sovitaan kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ne kirjataan esi- ja perusopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu havaittujen epäkohtien poistamiseen.

Näihin toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvotilanteen kartoitus eri menetelmillä, tasa-arvon edistäminen eri oppiaineissa, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän (Minna Canthin päivä 19.3.) viettäminen tai tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimiskokonaisuuden toteuttaminen.

Esimiehen tehtävänä on varmistaa, että hyväksytystä tasa-arvosuunnitelmasta sekä tasa-arvotyön hyvistä käytännöistä tiedotetaan henkilöstölle, oppilaille ja heidän huoltajilleen.

Oppilaitoksilla tulee olla ajan tasalla oleva suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. (ks. Loimaan kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma).

Jokaisessa koulussa ja esiopetuksen toimipisteessä on nimetty tasa-arvovastaava tai tasa-arvoryhmä, joka tekee suunnitelmia ja ehdotuksia tasa-arvosuunnitelman toteuttamisesta opettajakunnalle ja oppilaskunnalle. Tasa-arvovastaava tai -ryhmä vastaa edellä mainitusta oppilaille tehtävästä kartoituksesta sekä tiedottaa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä ajankohtaisista asioista omassa yksikössään.

Tasa-arvotyöhön kuuluu tasa-arvon edistämiseksi sovittujen toimenpiteiden ja niiden vaikutusten arviointi. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymistä ja siihen liittyviä toimenpiteitä seurataan/arvioidaan vuosittain päiväkodinjohtajien ja rehtoreiden kokouksissa (kuntatason tarkastelu).

Oppilaitostasoinen arviointi (toimenpiteiden toteutuminen ja tulokset) on perusteltua tehdä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivityksen yhteydessä, jolloin se toimii samalla pohjana uusien toimenpiteiden valmistelulle. Suositeltavaa on, että arviointi tehdään vuosittain siinä yhteydessä, kun valmistellaan seuraavan lukuvuoden lukuvuosisuunnitelmaa.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja kehittymistä käsitellään ja arvioidaan vuosittain henkilöstön, oppilaskunnan ja vanhempainyhdistyksen keskuudessa. Olennaista on, että eri osapuolet osallistuvat vuosittaiseen suunnitteluun, yhteisten tavoitteiden asetteluun ja tasa-arvotyöhön yleensä.

7. Lähteet ja lisätietoa

Yhteiseen ymmärrykseen tasa-arvosta, Opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan. Opetushallitus.

<http://www.oph.fi/julkaisut/2008/tasa-arvo-opas>

Tasa-arvo on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa – Opetushallituksen julkaisu 2015.

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvoty_o_on_taitolaji.pdf

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/toiminnallinen_tasa_arvosuunnittelu_oppilaitoksissa

Tasa-arvolaki

Yhdenvertaisuuslaki

Kuntaliiton yleiskirje 7/2015

Huittisten perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2016 – 2019

Keski-Savon peruskoulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2016 – 2019

Oriveden esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma 2016 - 2018